

Jacques Lacan és Salvador Dalí, 1975 decembere, New York

(A kép forrása: Élisabeth Roudinesco: *Jacques Lacan. Esquisse d'une vie, histoire d'un système de pensée.* Librairie Arthème Fayard, Paris, 1993.)

A FALLOSZ JELENTÉSE*

(Die Bedeutung des Phallus)

Jacques Lacan

Változtatás nélkül adjuk itt közre 1958. május 9-én, a müncheni Max Planck Intézetben, németül mondott előadásunk szövegét, melynek megtartására Paul Matussek professzor kért fel. Ha Önök valamelyest tájékozottak az akkori jól értesült körökben uralkodó szellemi divatokról, lemérhetik, hogy ama kifejezések, amelyeket elsőként emeltünk ki Freudból – „a másik helyszín”, hogy csak egyet vegyünk az alább idézett kifejezésekből – milyen visszhangra találnak. S ha az utólagosság (Nachtrag), kiszabadítva egy másik ilyen kifejezést a széplelkek birodalmából, ahol ez idő szerint e fogalmak keringenek, erőfeszítésünket kivihetetlené teszi, meg kell hogy mondjuk: ott ezeket meg sem halloták.

Mint ismeretes, a tudattalan kasztrációs komplexusnak csomópont szerepe van:

1. a tünetek dinamikus strukturálódásában, ez analitikus értelemben azt jelenti, ami analizálható a neurózisokban, perverziókban és pszichózisokban;

2. a fejlődés szabályozásában, amely ennek az első szerepkörnek a *rációja*: létrejön a személy tudattalan pozíciója, melynek hiányában nem azo-

* La signification du phallus. In: *Écrits II*. Paris: Seuil, 1966. 103–115.

nosulhat neme ideális típusával, nem válaszolhat súlyos kockázat nélkül partnere szükségleteire a szexuális kapcsolatban, s képtelen helyesen fogadni az ebből született gyermek szükségleteit.

Belső antinómia van abban, ahogy az ember (*Mensch*) magára veszi nemét: miért csak fenyegetettségben, megvonásban és nélkülözésben vállalja attribútumait? Mint tudjuk, Freud a *Rossz közérzet a kultúrában* című írásában az emberi szexualitás nem esetleges, hanem lényegi rendezetlenségének és zavarának gondolatáig jutott el, és utolsó cikkeinek egyike azoknak a hatásoknak a befejezett (*endliche*) analízisekben való leküzdhetetlenségéről szól, amelyek a kasztrációs komplexusból erednek a férfi tudattalanban, a *Penisneid*ből (péniszirigység) pedig a nő tudattalanjában.

Eme apória nem az egyetlen, de az első, amelyet a freudi tapasztalat és a belőle eredő metapszichológia vezetett be az emberrel kapcsolatos tapasztalatunkba. A biológiai adottságokra való visszavezetés nem jelent megoldást; az alapmítosz pusztá szükségessége az Ödipusz-komplexus strukturálásában egymaga elegendő bizonyíték.

Ezzel kapcsolatban öröklött amnéziás tapasztalatra hivatkozni pusztá mesterkedés, s nemcsak önmagában vitatható, hanem érintetlenül hagyja a kérdést: milyen összefüggésben van az apagyilkosság az ősi törvény paktumával, ha egyszer benne van a törvényben, hogy a kasztráció a vérfertőzés büntetése?

Csak a klinikai tények talaján lehet e vita termékeny. E tények kimutatják a személynek a falloszhoz való viszonyát, amely a nemek közötti anatómiai különbségre való tekintet nélkül létrejön, s ezért magyarázata különösen problematikus a nőnél és a nőhöz való viszonyban, mégpedig a következő négy témakörben:

1. amiért a kislány akárcsak egy pillanatra kasztráltnak tekinti magát, ami azt jelenti: a fallosztól meg van fosztva, méghozzá valaki által, aki elsősorban az anyja – ez egy fontos pont –, azután az apja, de oly módon, hogy ebben az átmenetben áttételt kell felismernünk, a kifejezés analitikus értelmében;

2. amiért egy még ősbib szinten az anyát mindkét nem képviselő falloszszal rendelkezőnek tekintik, mintegy fallikus anyának;

3. amiért, ennek megfelelően, a kasztráció jelentése akkor kapja meg a tünetképzésben játszott teljes, valódi (klinikailag manifeszt) jelentőségét, midőn azt az anya kasztrációjaként fedezik fel;

4. ez a három probléma a fejlődés fallikus szakasza értelmének kérdésében kulminálódik. Tudjuk, Freud a „fallikus szakasz” kifejezésen a

genitális érés legkorábbi időszakát értette, jellemezve azt egyfelől a fallikus attribútum képzeletbeli uralmával és a maszturbációs élvezettel, másfelől, a nők esetében, ennek az élvezetnek a klitoriszra való lokalizálásával, amely szerv ezáltal a fallosz rangjára emelkedik. Ez, úgy látszik, mindkét nemnél kizárja e szakasz végéig – vagyis az Ödipusz-komplexus hanyatlásáig – a vaginának mint a genitális behatolás helyének ösztönös felismerését.

Igen gyanús, hogy e nem tudás nem más, mint félreismerés (*méconnaissance*) a szó technikai értelmében, mert néha nagyon is kiagyalt. Nem váge ez egybe azzal a mesével, amelyben Longosz Daphnisz és Khloé beavatását úgy írja le, mint ami az öregasszony kinyilatkoztatásainak van alávetve?

Bizonyos szerzők ezért a fallikus fázist az elfojtás következményeként fogják föl, s a fallikus tárgynak ebben az elfojtásban feltételezett funkcióját pedig tünetnek. A nehézség ott kezdődik, amikor meg kellene mondani, *milyen* tünetről van szó. Fóbia, szól az egyik szerző, perverzió, mondja a másik, vagy olykor egyik is, másik is – ugyanakkor a szerzőnek. Az utóbbi esetből kitűnik, hogy nem érdemes tovább haladni, nem azért, mintha nem állnának elő a fóbia tárgyának fétissé váló érdekes átalakulásai; ám ami érdekes bennük, az éppen eltérő helyük a struktúrában. Hiábavaló törekvés volna azt kérni a szerzőktől, hogy e különbséget a tárgykapcsolati elmélet szempontjából határozzák meg, ami manapság olyannyira kedvelt. A kérdéshez nem kapcsolható más vonatkoztatás, mint a résztárgy hozzávetőleges fogalma, amelyet sohasem vetettek alá kritikának, mióta azt Karl Abraham igen szerencsétlen módon bevezette, könnyebbséget és kényelmet szerezve korunknak.

Ha az 1928 és 1932 közötti évekből fennmaradt szövegekhez nyúlunk vissza, igazolva látjuk, hogy a fallikus fázisról folytatott, ma már félbehagyott vita nem egyéb, mint a doktrinális szenvedély üdítő példája, amely nosztalgikus adalékul szolgál a pszichoanalízisnek ahhoz a degradációjához, amely amerikai átültetéséből ered.

Ha összefoglalnánk a vitát, eltorzítanánk olyan hozzászólók álláspontjának hiteles sokféleségét, mint Helene Deutsch, Karen Horney, Ernest Jones, csak hogy a legkiemelkedőbbeket ragadjuk ki.

A három cikkből álló sorozat, amelyet Jones szentelt e témának, különösképp szuggesztív, figyelembe véve az eredeti szándékot, amelyre érvelése épül, s amelyet az általa gyártott *aphanisis* kifejezés jelöl. Igen helyesen, felveti a kasztráció vággyal való kapcsolatának kérdését, és nyilvánvaló, hogy képtelen felismerni azt, pedig a megoldásához oly közel jár,

hogy a fogalom, mely a kulcsot majd később a kezünkbe adja, éppen hiányával tűnik fel.

A legmulatságosabb az, ahogyan a szó szerint vett Freud-szövegek tekintélyének súlya alatt Jonesnak sikerül megfogalmaznia egy olyan álláspontot, amely szöges ellentéte a Freudénak: íme, egy igazi mintapéldány egy nehéz műfajban.

A probléma azonban nem hajlandó eltűnni, sőt éppenséggel semmibe veszi, hogy Jones hitet tesz a természetjogi egyenlőség helyreállítása mellett (amit leginkább a Biblia szavaival – „Isten embernek és asszonynak teremtette őket” – fejez ki, s ezzel zárja cikkét). De voltaképp mit nyer Jones azal, hogy normalizálja a fallosz funkcióját mint résztárgyat, ha annak az anya testében való jelenlétét belső tárgyként segítségül kell hívnia (ez a fogalom a Melanie Klein által feltárt fantáziák függvénye), és ha nem tud megválni Klein doktrínájától, aki az ödipális fejlődés e fantáziáit a kora gyermekkor határáig vezet vissza?

Nem tévedünk, ha úgy tesszük föl újra a kérdést, vajon mi kényszerítette Freudot e nyilvánvalóan paradox pozícióba? Mert el kell ismernünk, hogy Freudot mindenkinél jobban irányította a tudattalan jelenségek ama rendjének felismerése, amelynek felfedezője volt, s e jelenségek természetének kiélegítő artikulációja híján követői kisebb-nagyobb eltévelyedésbe kerültek.

Ilyen kockázattal – amelyet Freud műveinek hét éve folyó kommentálása alapelveként fektettünk le – jutottunk el bizonyos eredményekhez. Mindenekelőtt, az analitikus jelenség minden artikulációját a jelentő fogalmának rangjára kell emelni, abban az értelemben, ahogyan az szemben áll a jelentett fogalmával a modern analitikus nyelvészetben. Ez utóbbi fogalom Freud után született, ő maga nem számolhatott vele, de azt állítjuk, hogy Freud felfedezése éppen abban kiemelkedő, hogy elővételeznie kellett saját képleteit olyan területről, ahol nem várhattuk azok uralmának felismerését. Megfordítva, Freud felfedezése adja meg a jelentő–jelentett ellentétének valódi jelentőségét a maga helyén: azt jelenti, a jelentőnek aktív szerepe van azon hatások meghatározásában, amelyek során a jelenthető mintegy aláveti magát jelének, s e szenvedély által jelentetté válik.

¹ A francia *ça* névmás mint terminus a német *Es*nek felel meg a freudi rendszerben. Magyar szövegekben általában ösztön-énnek szokták fordítani, lacani értelemben azonban helyesebb az *Az* kifejezést használni. (Vö. a *Thalassa* 1993/2., Lacan munkásságát bemutató számunk jegyzeteivel. A szerk.)

A jelentő ilyenén szenvedélye innentől fogva az emberi állapot új dimenziója lesz, mert nemcsak az ember beszél, hanem Az (*ça*)¹ beszél az emberben és az ember által, az ember természetét át- meg átszövi e hatások felismerhető nyelvi struktúrája, amelynek anyagává válik, s ezért visszhangzik benne – túl azon, amit a gondolkodás pszichológiája képes volt felfogni –, a szóhoz való viszonya.

Ebből a szempontból azt mondhatjuk, hogy a tudattalan felfedezésének következményei nem voltak olyan messze mutatóak, mint amennyire elméleti visszatükröződésükből gondolni lehetne, bár a praxisban érezhető utóhatások sokkal erősebbek voltak annál, mint aminek tudatában vagyunk, még akkor is, ha csak visszavonulási reakciókat váltottak ki.

Mondjuk meg világosan, hogy a jelentővel való kapcsolat rangra emelésének semmi köze sincs egyfajta „kulturalista” felfogáshoz a kifejezés köznapri értelmében, amit például Karen Horney elővételezett a falloszvitában, olyan állásponttal, amelyet Freud feministának minősített. A kérdés nem az embernek a nyelvhez mint szociális jelenséghez való viszonya, és nem is olyasvalaminek a kérdése, ami hasonlítana ahhoz a túlságosan is jól ismert ideologikus pszichogenezisre, amelyen nem léphet túl a teljességgel metafizikai fogalomra való megcáfolhatatlan hivatkozás – utalva egy *petitio principii*vel² a konkrétira, amelyet az érzelem neve hordoz oly csúfondáros pátozzsal.

Arról van szó, hogy újra fel kell fedeznünk azokban a törvényekben, amelyek ama másik helyszínen (*ein anderer Schauplatz*) uralkodnak, azon, amelyet Freud az álmokkal kapcsolatban a tudattalan színterének nevezett, azokat a hatásokat, amelyek a nyelvet alkotó, materiálisan instabil elemek láncolatának szintjén kerültek felfedezésre. E hatásokat a kombináció és helyettesítés kettős játéka határozza meg a jelentőben, a metonímia és a metafora két tengelye mentén; a kettő generálja a jelentettet. E hatások meghatározóak a szubjektum létesítésében. E kihívásra jelenik meg egyfajta matematikai értelemben vett topológia, amelynek hiányában, mint hamarosan ki fog derülni, még csak regisztrálni sem lehetne egy analitikus értelemben vett tünet struktúráját.

Az Az (*ça*) szólal meg a Másikban, állítjuk, és a Másikkal magát azt a helyet jelöljük meg, amely előhívja a beszédhez való folyamodást minden olyan viszonyban, amelyben ez a folyamodás közbelép. Ha pedig az Az szó-

² *Petitio principii*: olyan kérdés, amely már eleve magában foglalja a választ. (A szerk.)

lal meg a Másikban, akár meghallja a szubjektum, akár nem, akkor ez azért van, mert a szubjektum a jelentett felébredését megelőző logika szerint találja meg jelentő helyét. Ha feltárjuk, hogy mi az, amit a szubjektum artikulál ezen a helyen, vagyis a tudattalanban, akkor megérthetjük, milyen hasadás (*Spaltung*) árán alkotta meg éppen így önmagát.

Itt megvilágosodik a fallosz funkciója. A fallosz a freudi tanításban nem fantázia, ha ezen képzeleti jelenséget értünk. Nem is tárgy (rész, belső, jó, rossz stb....), ha e kifejezés egy kapcsolatba bevont valóságra akar utalni. Még kevésbé jelent valamely szervet, péniszt vagy klitoriszt, amelyet szimbolizál. Nem véletlen, hogy Freud a falloszra való hivatkozását abból a szimulakrumból merítette, amelyet az ókoriak számára képviselt.

Mert a fallosz jelentő, olyan jelentő, amelynek az analízis szubjektumon belüli ökonómiájában meglévő funkciója talán felemeli a fátylat arról a szerepéről, amelyet egykor a misztériumokban játszhatott. Mert éppen ez az a jelentő, amely arra hivatott hogy a jelentett hatásait a maguk összességében jelölje, amennyiben a jelentő kondicionálja ezeket jelentőként való jelenléte által.

Vizsgáljuk meg ennek a jelenlétnek a hatását. Először is, eme hatások az emberi szükségleteknek ama tényből fakadó eltérései, hogy az ember beszél, abban az értelemben, hogy ameddig szükségletei alá vannak vetve az igények [*demande*], addig azok elidegenedve térnek vissza hozzá. Ez nem az ember tényleges függőségéből következik (ne higgyük azt, hogy föllelhető itt az az élősködő elgondolás, amelyet a dependencia fogalma képvisel a neurózis elméletében), – hanem következménye a jelentő formába öntésének mint olyanak, valamint annak, hogy e jelentő a Másik helyéről küldi üzenetét.

Ami ekként elidegenedett a szükségletből, őselfojtást (*Urverdrängung*) képez, mert – értelemszerűen – nem fogalmazódhat meg az igényben. De előtűnik egy maradékában, amely az ember számára vágyként (*das Begehren*) jelentkezik. Az analitikus tapasztalatból kivált fenomenológia minden bizonnyal kimutatja a vágy paradox, elhajló, tévelygő, excentrikus, sőt botránys természetét, melyben különbözik a szükséglettől. Túlságosan bizonyított tény ez ahhoz, hogy ne hívná magára nevüket megérdemlő moralisták figyelmét. A korai pszichoanalízis, úgy látszik, megadta e ténynek valódi státusát. Mégis, paradox módon, a pszichoanalízis a mindenkori obskurantizmus élén található, s ezt még unalmasabbá teszi a tény tagadása a vágy szükségletre való redukciójának elméleti és gyakorlati ideáljának nevében.

Ezért van szükségünk arra, hogy taglaljuk ezt a státust, mégpedig az

igényből kiindulva, amelynek igazi sajátságait játssza ki a frusztráció fogalma (amit Freud nem alkalmazott soha).

Az igény önmagában másra vonatkozik, nem a kielégülésre, amit követel. Nem más, mint a jelenlét vagy a távollét igénye. Megjelenik már az anyával való őseredeti kapcsolatban, amely terhes a Másiktól, aki *innen* van bármilyen szükségleten, amit kielégíthet. Az igény megalkotja ezt a Másikat mint olyat, akinek „kiváltsága” a szükségletek kielégítése, vagyis megvan a hatalma arra, hogy éppen attól fossza meg e szükségleteket, amiktől kielégülnek. A másik kiváltságában rajzolódik ki az adomány radikális formája, az odaajándékozása annak, ami a Másiknak nincs, s ez az, amit a szeretetének nevezünk.

Így szünteti meg (*aufhebt*) az igény minden olyan dolognak a sajátosságát, amely a szeretet bizonyítékává való átlényegítés során odaadható, s maga a kielégülés, amelyet a szükségletnek szerez, porrá zúzott szeretet-igénnyé alacsonyodik (*sich erniedrigt*). (Ez tökéletesen érzékelhető a korai gondoskodás pszichológiájában, amelyért nőrszanalitikusaink olyannyira lelkesednek).

Fennáll a szükségszerűsége annak, hogy az ekképpen megszüntetett sajátosság azonban újra megjelenjen az igényen *túl*. Ahol valóban meg is jelenik, megőrzi azonban a szeretetigény feltétlenségében rejlő struktúrát. Egy megfordítással, amely nem egyszerűen a tagadás egyszerű tagadása, a tiszta veszteség ereje tör fel az eltörlés nyommaradványaiból. Az igény feltétlensége helyébe a vágy „abszolút” feltételt állít: e feltétel valójában kiktatja a szeretet bizonyítékából azt a részt, ami fellázad a szükséglet kielégítésével szemben. A vágy tehát nem a kielégülés étvágya, nem is szeretetigény, hanem az a különbség, amely az elsőnek a másodiktól való kivonásakor keletkezik, hasadásuk (*Spaltung*) jelensége a maga valójában.

Értjük már, miként foglalja el a szexuális kapcsolat a vágy zárt mezőjét, hogy azután eljátssza benne sorsát. Mert ez a mező úgy van megkonstruálva, hogy benne jön létre a kapcsolat keltette talány a szubjektumban, mégpedig úgy, hogy a viszony kétszeresen „jelenti” majd számára a talányt: mint visszatérés az igényhez, amelyet felkelt a szükséglet szubjektuma iránti igény formájában, és mint kétértelműség, amely az igényelt szeretet bizonyítékáért a másikra vetül. E talány tátongó nyitottsága árulkodik arról, ami előidézi, legegyszerűbb megfogalmazásban: a kapcsolatban egyik partnernek – sem a szubjektumnak, sem a Másiknak – nem eleghető az, hogy csupán a szükséglet szubjektuma, vagy csupán a szeretet tárgya legyen; a vágy okaként kell helyüket elfoglalniuk. Ez az igazság áll

a szexuális élet minden olyan torzulásának középpontjában, ami a pszichoanalízis területére tartozik.

Ez feltétele is a személy boldogságának az analízisben. Elleplezni ezt az űrt arra való hivatkozással, hogy a „genitális” jóvoltából megoldódik majd a gyöngédség éréseben (vagyis a Másiknak kizárólag realitásként való kezelésével) – ez, noha jámbor szándék vezérli, mégiscsak csalás. Meg kell mondanunk, hogy a francia analitikusok a genitális önzetlenség álszent fogalmával egy moralista eljárásnak engedtek utat, ez az üdvhadsereg kürt-szavaként terjed mindenütt.

Az ember nem célozhatja meg a teljességet (a „totális személyiséget”, e másik premisszában tévelyeg a modern pszichoterápia), mihelyt a sűrítés és eltolás játéka, amely mellett funkcióinak gyakorlása során elkötelezte magát, megjelöli szubjektumként való viszonyát e jelentőhöz.

A fallosz e megjelöltség kiváltságos jelentője, amelyben a logosz része egyesül a vágy eljövételével. Azt mondjuk, hogy e jelentő úgy lett kiválasztva, mint ami a legkiemelkedőbb, ami a leginkább megragadható és tetten érhető a szexuális kopuláció valóságából, és egyszersmind a legszimbolikusabb szó szerinti (tipográfiai) értelemben, mert ebben a vonatkozásban megfelel a (logikai) kopulának. Úgy is mondhatjuk, duzzadtságában az életfolyam képe, amint átmege a nemzésbe.

Mindezek az állítások azonban még további fátylat vannak a tény elé, hogy a fallosz csak elfedve játszhatja szerepét, vagyis mint maga e lappangó rejtőzés jele, mely minden jelentéshordozót érint, mihelyt jelentő funkcióba emelkedik (*aufgehoben*). A fallosz ezen felemelkedés (*Aufhebung*) jelentője, amelyet eltűnésével nyit meg. Ezért van az, hogy az ókori misztériumokban a szégyen (Lidwj, *Scham*) démona éppen abban a pillanatban bukkan elő, midőn a falloszt leleplezik (lásd a Villa Pompei híres festményét).

Ekkor azzá a bottá válik a fallosz, amely a démon kezével lesújt a jelentetre, és megjelöli azt, mint a jelentő láncolatának korcs iafiát.³

Ilyen módon a komplementaritás állapota jön létre, miközben a szubjektum megalapozza a jelentőt; ez magyarázza *Spaltung*ját, valamint azt a közbeeső mozgást, amelynek révén ez megvalósul. Nevezetesen:

1. A személy oly módon jelöli meg önnön lényét, hogy áthúz mindent, amit az jelent, s ez abból látható, hogy azt akarja, önmagáért szeressék, ez

³ Itt Lacan azt akarja jelezni, hogy a jelentett mindig csak egy félreértés lehet a végső-alapvető értelemhiányhoz képest. (*A ford.*)

a káprázat pedig nem szűnik meg pusztán attól, hogy nyelvtanivá fokozzuk le (mivel megszünteti a diskurzust).

2. Az őselfojtottban (*urverdrängt*) lévő lény eleven része akkor találja meg jelentőjét, ha megkapja a fallosz elfojtásának (*Verdrängung*) bélyegét (ezáltal lesz a tudattalan – nyelv).

A fallosz mint jelentő adja meg a vágy értelmét [*raison*], (oly módon, ahogyan e fogalmat az átlagos „átlagos és a szélsőséges arányának [*raison*]” értelmében használjuk a harmonikus megoszlásban).

Ezért ezt most algoritmusként fogom használni, és, miután nem akarok a végtelenségig visszaélni türelmükkel, a bennünket egyesítő tapasztalatok visszhangjára utalok, amely Önöknek érthetővé teszi ezt a fogalomhasználatot.

Ha a fallosz egy jelentő, akkor ebből az következik, hogy a személynek a Másik helyén van hozzá bejárása. De ez a jelentő csak leplezetten és rejtve van jelen, mintegy a Másik vágyának oka, a *Másik vágyát* mint olyat kell felismernie a szubjektumnak, vagyis a Másikat, akit mint szubjektumot szintén megoszt a jelentő *Spaltung*.

A pszichogenézis kiemelkedő mozzanatai megerősítik a fallosz e jelentő funkcióját.

Először is, pontosabban megfogalmazhatjuk azt a kleini tényt, hogy a gyermek kezdetől fogva úgy véli, hogy az anya „tartalmazza” a falloszt.

De a szeretet iránti igény és a vágypróba dielektikája az, ami a fejlődés rendjét diktálja.

A szeretet iránti igény csak szenved az olyan vágytól, melynek jelentője számára idegen. Ha az anya vágya a fallosz, a gyermek e fallosz akar lenni, hogy kielégítse a vágyat. A vágyban immanensen jelen lévő megosztottság tehát már érezteti hatását a Másik vágyában, mert nem engedi, hogy a személy megelégedjen azzal, hogy azt adja a Másiknak, *amit* valóságosan *birtokolhat*, s megfelel e fallosznak, hiszen, amiye van, nem értékesebb annál, amiye nincs a szeretet iránti igényét illetően, ez pedig azt követeli, hogy *ő legyen* fallosz.

A klinikai gyakorlat szerint a Másik vágyának eme próbája nem perdöntő abban, hogy a személy megtudja, neki magának van-e valóságos fallosza vagy nincs, de abban igen, hogy megtudja, az anyának nincsen. Ez a tapasztalatnak az a pillanata, amely nélkül nem léphet működésbe semmiféle, a kasztrációs komplexusra vonatkozó tüneti (fóbia) vagy strukturális (*Penisneid*) következmény. Itt pecsételődik tehát meg a kapcsolat egyfelől a vágy között, amennyiben a fallikus jelentő ennek a je-

gye, másfelől a birtoklás hiányából eredő fenyegetettség vagy nosztalgia között.

Jövője természetesen az apa által e sorba bevezetett törvénytől függ.

A fallosz funkciójához tartva magunkat egyszerűen kijelölhetjük ama struktúrákat, amelyeknek alárendelődik majd a nemek közötti viszony.

Azt mondhatjuk, hogy e viszony egy „lenni” és egy „birtokolni” körül forog, s ezek, mivel egy jelentőre, a falloszra vonatkoznak, ellentétes következményekkel járnak: egyfelől realitást kölcsönöznek a szubjektumnak ebben a jelentőben, másrészt irreálissá teszik azokat a viszonyokat, amelyeket a jelentőnek jelölnie kell.

Ez a „valaminek látszani” közbejöttével történik, amely a „birtoklás” helyébe lép, hogy egyfelől védelmezze, másfelől pedig leplezze annak hiányát, azzal az effektussal, hogy mindkét nem viselkedésének ideális és tipikus megnyilvánulásai a szexuális kopuláció aktusát is beleértve – teljes egészében komédiába fordulnak.

Ezen ideálok az igényből merítenek új erőt, amely igényt hatalmukban áll kielégíteni, s ez mindig szeretet iránti igény, melynek komplementere a váagnak igényre való redukciója.

Bármily paradoxonnak látszik is e megfogalmazás, mi azt mondjuk: a nő, azért hogy fallosz legyen, azaz a Másik vágyának jelentője, el fogja vetni a szerepjátásban nőiségének lényeges részét, nevezetesen annak minden meghatározó jegyét. Azt várja, azért vágyjanak rá és szeressék, ami nem ő. De önnön vágyának jelentőjét annak testében leli meg, akihez szeretetigénye szól. Nem kellene megfélemlenünk arról, hogy a jelentő funkcióval felruházott szerv fétis értéket kap. De ebből a nő számára az következik, hogy egyazon tárgyon találkozik össze egy szerelmi tapasztalata, amely mint olyan (lásd fentebb) ideális esetben megfosztja őt attól, amit ad, és egy vágy, amely ugyanebben a tapasztalatban megtalálja jelentőjét. Ezért figyelhető meg az, hogy a szexuális szükségletnek megfelelő kielégülés hiányát, más szavakkal a frigiditást, a nőknél viszonylag jól tolerálják, de a vágyhoz tartozó *Verdrängung* náluk csekélyebb, mint a férfínél.

Ezzel szemben a férfiaknál az igény és a vágy dialektikája olyan hatásoknak ad teret, amelyek pontos kapcsolódási pontját Freud újra és újra ámulatba ejtő biztonsággal találta meg a szerelmi élet sajátos megvetésében (*Erniedrigung*).

Ha a férfi valóban ki tudja elégíteni szeretetigényét egy nővel való kapcsolatban, mert a nőt a fallosz jelentője éppen olyannak alkotta, hogy a szerelemben azt adja, amije nincs – megfordítva, a fallosz iránti saját vágya je-

lentőjét egy állandó divergencia formájában tartja fenn, amely „a másik nő” tájkán bukkan föl, aki akár szűzként, akár prostituáltként különféle okokból jelentheti e falloszt. A következmény a genitális ösztön centrifugális tendenciája a szerelmi életben, ezért az impotenciát rosszabbul tűri, miközben a vágyhoz inherensen hozzátartozó elfojtás (*Verdrängung*) erősebb.

Mégsem kell azt gondolnunk, hogy a hűtlenségnek ez a formája, amely a férfifunkcióban alkatinak látszik, kizárólag a férfiak tulajdonsága volna. Közelebről nézve ugyanezt a megkettőződést megtaláljuk a nőnél is, de az ő esetében a Szerelem⁴ Másikja, vagyis a másik, aki meg van fosztva attól, amit ad, alig felismerhető, a háttérbe szorulva, mivel helyét a nő számára kedves tulajdonságokkal bíró férfinak a lénye foglalja el.

Hozzátehetjük még azt is, hogy a férfi homoszexualitás, összhangban a fallikus jeggyel, amely a vágyat konstituálja, ennek tengelyén jön létre – a női homoszexualitás orientációja azonban, amint a megfigyelés mutatja, egyfajta csalódás alapján jön létre, amely a szeretetigény oldalát erősíti. E megjegyzések árnyaltabb megfogalmazást érdemelnének – visszakanyarodva a maszk szerepére, amennyiben ez a funkció uralja az identifikációkat, amelyekben az igényre vonatkozó elutasítás megoldódik.

Annak a ténynek, hogy a nőiség menedéket talál e maszkban a vágy fallikus jegyéhez tartozó elfojtás (*Verdrängung*) révén, az a különös következménye, hogy az emberi lény esetében a férfiaság megmutatkozása is feminin.

Ezzel föl villan egy soha meg nem világított tulajdonság értelme, s ez megint Freud intuíciójának mélységét mutatja: felfogása szerint csak egy libidó létezik, s a szövegből kiderül, hogy azt maszkulin természetűnek tekintik. A fallikus jelentő funkciója itt érinti azt a legmélyebb kapcsolatot, aminek alapján az ókoriak benne látták megtestesülni az érzéket (Nonj) és az értelmet (Logoj).

*Bíró Anna fordítása
(Erős Ferenc és Takács Mónika közreműködésével)*

⁴ Az *amour* szó közismerten szeretetet és szerelmet is jelent. A szeretetigény és szeretetbizonyíték kifejezésekben a szövegösszefüggésben a szeretet, a férfi és nő kapcsolatában és nagybetűvel, fokozásként a szerelem jelentés látszik helyesnek. (*A ford.*)